

Człowiek – najlepsza inwestycja

Materiały dydaktyczne dla trenerów warsztatów dla opiekunów i opiekunek praktyk

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

**MATERIAŁY WSPÓŁFINANSOWANE ZE ŚRODKÓW UNII EUROPEJSKIEJ W RAMACH
EUROPEJSKIEGO FUNDUSZU SPOŁECZNEGO**

**Materiały opracowane przez
Instytut Nauk Społeczno-Ekonomicznych sp. z o.o.**

ul. Polskiej Organizacji Wojskowej 17, lok. 4 A
90-248 Łódź
tel. (42) 633 17 19
fax. (42) 209 36 85

Materiały opracował zespół w składzie:

dr Katarzyna Czekał
dr Monika Kuleczka
Katarzyna Skierska-Pięta
Dominika Świech

Recenzja:

dr hab. Iwona Chrzanowska, prof. WSP w Łodzi
dr Dorota Podgórska-Jachnik, prof. WSP w Łodzi

Korekta i skład:

Magdalena Karwan

Projekt okładki:

Bartosz Jachnik

Spis treści

Wstęp.....	5
Zasady pracy z grupą.....	9
Spotkanie 1. Wdrażanie programu praktyk pedagogicznych.....	13
Podsumowanie spotkania pierwszego.....	20
Spotkanie 2. Przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu.....	21
Podsumowanie spotkania drugiego.....	31
Spotkanie 3. Technologie informacyjne w nauczaniu.....	33
Podsumowanie spotkania trzeciego.....	39
Spotkanie 4. Multimedialne środki dydaktyczne w nauczaniu przedszkolnym i wczesnoszkolnym.....	41
Podsumowanie spotkania czwartego.....	48
Spotkanie 5. Przeciwdziałanie dyskryminacji zawodowej.....	49
Podsumowanie spotkań warsztatowych.....	57
Bibliografia.....	59
Załączniki.....	63

Wstęp

Niniejsze materiały są przeznaczone dla trenerów prowadzących warsztaty dla opiekunów i opiekunek praktyk na temat wdrażania opracowanego Programu Praktyk Pedagogicznych oraz metod sprawowania opieki nad praktykantem i ewaluacji jego pracy. Warsztaty te odbywają się w ramach projektu *Praktyka na miarę szyta. Program praktyk pedagogicznych podnoszących jakość kształcenia w zawodzie nauczyciela*, współfinansowanego przez Europejski Fundusz Społeczny (Priorytet projektu III. *Wysoka jakość systemu oświaty*. Działanie 3.3. *Poprawa jakości kształcenia*. Poddziałanie 3.3.2. *Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli – projekty konkursowe*).

Sprawną realizację projektu zapewni Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Łodzi. Placówka ta kształci nauczycieli do pracy w szkołach, placówkach opiekuńczo-wychowawczych, pomocowych i doradczych. Bogate doświadczenie uczelni, jej zaplecze kadrowe oraz finansowe przyczynią się do sukcesu projektu *Praktyka na miarę szyta*. Partnerem tej inicjatywy jest Gmina Miasto Łódź.

Należy podkreślić, iż niniejsze materiały nie mogą zamykać drogi trenera do tworzenia własnych ćwiczeń, jeżeli uzna on je za potrzebne. Ćwiczenia zawarte w materiałach mają charakter sugestii i są otwarte na modyfikacje. Jednocześnie określają one zakres pracy trenera z uczestnikami. Przed rozpoczęciem każdego bloku tematycznego zajęć trener powinien zebrać informacje od uczestników na temat tego, które z zagadnień przewidzianych w programie bloku są im lepiej, które słabiej znane; które budzą ich największe zainteresowanie. Pozwoli to trenerowi na optymalne rozplanowanie przebiegu zajęć – będzie on wiedział, które tematy omawiać powinien bardziej szczegółowo, a jakim aspektem programu szkolenia może poświęcić nieco mniej czasu.

Trener wdroży nauczycieli i opiekunów praktyk w program przygotowany dla praktyk pedagogicznych, w których będą uczestniczyli studenci. Ponieważ

zasadniczym celem warsztatów jest przygotowanie wszystkich uczestników projektu *Praktyka na miarę szyta* do realizacji założeń Programu Praktyk Pedagogicznych w toku zajęć, które studenci odbywać będą w szkołach i przedszkolach, zarówno nauczyciele-opiekunowie, jak i trener prowadzący szkolenie, powinni zapoznać się dokładnie z tym dokumentem. Nauczycielom umożliwi to, już w toku warsztatów, omówienie i wyjaśnienie pojawiających się ewentualnie wątpliwości co do sposobu pracy z praktykantem i oceny jej efektów.

Ponadto w czasie kursu trener zapozna uczestników ze sposobami przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu, na które nauczyciele są szczególnie narażeni z racji wykonywanego zawodu. W tym zakresie warsztat będzie miał na celu przygotowanie pedagogów do rozpoznawania symptomów pojawiającego się problemu wypalenia zawodowego, oraz podejmowania skutecznych działań zapobiegawczych.

Niezwykle ważne okazuje się zapoznanie nauczycieli z możliwościami wykorzystywania technologii informacyjnych w nauczaniu. Przedstawione zostaną im w tym bloku teoretyczne aspekty wykorzystania komputera i Internetu w nauczaniu oraz uwarunkowania, jakie towarzyszyć muszą angażowaniu tego typu narzędzi w edukację uczniów w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym oraz uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (SPE) i z niepełnosprawnością. Nauczyciele będą mieli także okazję w sposób praktyczny zapoznać się z niektórymi propozycjami programów, gier, stron internetowych rekomendowanych do wykorzystania w pracy z dziećmi w szkole i przedszkolu. Warsztaty przygotowują ich też do samodzielnego kreowania prostych środków dydaktycznych o charakterze informatycznym i multimedialnym.

Kolejnym celem warsztatów jest wyposażenie nauczycieli w sposoby walki z dyskryminacją w szkole (szczególnie z dyskryminacją ze względu na płeć) warto jeszcze dopisać o dyskryminacji ze względu. W ramach tego bloku

przedstawione zatem zostaną najważniejsze, najbardziej niepokojące zjawiska związane z różnymi aspektami dyskryminacji w środowisku zawodowym nauczycieli, oraz metody przeciwdziałania nierównemu traktowaniu i walki z wszelkimi uprzedzeniami w tym wobec osób z niepełnosprawnością.

Przeprowadzone warsztaty przygotują nauczycieli do współpracy ze studentami, którzy będą odbywać praktykę w szkołach i przedszkolach. Nauczyciele zwiększą także swoje kompetencje, wzbogacą swój warsztat metodologiczny, będą wiedzieli, jak bronić się przed wypaleniem zawodowym i dyskryminacją w swoim zawodzie.

Warsztaty składają się z pięciu spotkań. Każde spotkanie trwa osiem godzin. W trakcie spotkań nauczyciele i opiekunowie praktyk rozszerzają swoją wiedzę, wykonują ćwiczenia pod okiem doświadczonego trenera, konsultują z trenerem wszystkie swoje wątpliwości i problemy. Materiały zawierają wprowadzenie do ćwiczeń, określenie celów spotkań, wykaz niezbędnych pomocy dydaktycznych oraz konkretne propozycje zadań dla trenera, które może on wykorzystać podczas danego warsztatu. Czas przeznaczony na wykonanie ćwiczenia jest przykładowy i może ulec zmianom, decyduje o tym trener. Ćwiczenia mają charakter autorski bądź zostały zainspirowane przez źródła, podane w przypisach i bibliografii, znajdującej się na końcu opracowania. Teoria związana z tematyką ćwiczeń znajduje się w materiałach szkoleniowych przeznaczonych dla uczestników. Wskazane jest, aby trener uzgadniał z uczestnikami zajęć przerwy w bloku warsztatowym.

Zasady pracy z grupą

Na początku niezwykle ważne staje się określenie zasad, jakie panować będą podczas warsztatu. Trener powinien zapoznać uczestników ze wszystkimi zasadami oraz upewnić się, czy zostały one właściwie zrozumiane przez wszystkich. Powinien również przyjąć od nauczycieli deklarację, iż będą oni stosować się do wyżej wymienionych reguł. Zasady te można rozszerzyć o propozycje nauczycieli. Deklaracja może przybrać formę ustnego kontraktu. Najważniejsze zasady, których przestrzeganie jest wymagane, dotyczą:

- aktywnego słuchania i nieprzerywania pozostałym uczestnikom,
- nieoceniania przedmówców,
- dyskrecji,
- prawa do wypowiedzi oraz refleksji,
- prawa uczestnika do skorzystania z pomocy trenera,
- prawa do popełniania błędów,
- prawa do rezygnacji z ćwiczenia.

Każdy uczestnik ma prawo do zabrania głosu w trakcie warsztatu, w celu lepszego zrozumienia ćwiczenia, wykonania go czy wyrażenia własnej opinii. Uczestnicy nie mogą negatywnie komentować wypowiedzi innych nauczycieli oraz ich oceniać. Na końcu ćwiczenia wszyscy mają prawo do jego podsumowania. W trakcie wykonywania ćwiczeń nauczyciele mogą korzystać z rad i pomocy trenera. Zadanie trenera to także podkreślanie, że każdy może popełnić błąd. Trener powinien korygować błędy uczestników w taki sposób, aby wyciągnęli oni z nich wnioski i poszerzyli swoją wiedzę. Nauczyciel może, z różnych względów (mimo namowy trenera) zrezygnować z udziału w konkretnym ćwiczeniu i rolą trenera jest uszanować jego decyzję. Trener powinien dokonać podsumowania każdego spotkania i całego warsztatu.

Jedną z podstawowych zasad to zachowanie dyskrecji. Uczestnicy warsztatu będą dzielili się przekonaniem, opiniami, doświadczeniami, będą czerpać z własnego życia – aby było to możliwe, muszą mieć pewność, że nikt

nie wykorzysta ich opinii i doświadczeń, iż zostaną one podane do wyłącznej informacji uczestników, w tym także trenera.

Trener powinien:

- jasno formułować instrukcje do ćwiczeń,
- dokonywać podziału na mniejsze grupy na potrzeby warsztatu,
- zwracać się bezpośrednio do nauczycieli,
- czuwać nad wykonywaniem ćwiczeń,
- dbać o każdorazowe podsumowanie ćwiczenia,
- zapewniać nauczycielom materiały potrzebne do realizacji zadań,
- pozwalać nauczycielom na udzielanie informacji zwrotnych.

Istotne jest, aby uczestnicy wiedzieli, w jakim celu wykonują ćwiczenia i jakich umiejętności powinni nabyć po realizacji warsztatów. Na początku trener powinien przedstawić się, powiedzieć kilka słów o sobie i wprowadzić uczestników w temat warsztatu (zawarty we wprowadzeniu) i określić jego cele.

Trener nie powinien wartościować opinii uczestników. Ważne jest, aby odpowiednio zachęcał nauczycieli do zabierania głosu, korzystania ze wszystkich dostępnych ćwiczeń, udzielania informacji zwrotnych. Każde ćwiczenie należy omówić i skomentować. Jeżeli ze strony uczestników pojawią się jakiegokolwiek wątpliwości, należy je rozwiązać przed zakończeniem ćwiczenia. Trener, oprócz stosowania konstruktywnej krytyki, powinien szukać dobrych stron w wypowiedziach nauczycieli i nakłaniać ich do rozwinięcia myśli czy pomysłów.

Spotkanie 1 (8 godzin)
Wdrażanie programu praktyk
pedagogicznych

Trener zaczyna od przedstawienia siebie, prosi uczestników o przedstawienie się oraz o powiedzenie kilku słów o sobie. Zostają ustalone zasady pracy. Trener wyznacza cele warsztatu, informuje o zagadnieniach, które będą poruszane (15 minut). Następnie proponuje się wykonanie ćwiczenia integrującego grupę – aby uczestnikom lepiej pracowało się w grupie w trakcie trwania całego warsztatu. Zaleca się wykorzystanie obu ćwiczeń integracyjnych, gdyż właściwe porozumienie członków grupy ze sobą i wzajemne poznanie się będzie miało kluczowe znaczenie dla dalszej pracy.

Ćwiczenie 1 (integracyjne): Kot czy myszka, bocian czy żaba?¹

Czas ćwiczenia: ok. 25 minut.

Przebieg ćwiczenia:

Trener prosi uczestników, żeby wyobrazili sobie siebie w postaci **zwierzęcia**. Kolejnym zadaniem nauczycieli jest opowiedzenie grupie, jakie zwierzę wybrali (najlepiej zacząć od słów: „Jestem...”). Chodzi o to, aby przedstawić na forum swoje **najważniejsze cechy za pomocą cech zwierząt**. Jeśli ktoś ma osobowość dominującą, jest osobą pewną siebie, odważną, warto, aby wybrał zwierzę drapieżne, groźne, dostojne np. lwa czy tygrysa. Oczywiście wyboru zwierzęcia dokonują uczestnicy. Mają oni maksymalnie 2 minuty na przedstawienie „swojego” zwierzęcia. Następnie uczestnicy dyskutują przez chwilę o każdej osobie – o jakich cechach tej osoby można było się dowiedzieć dzięki tej zabawie?

Dana osoba może każdorazowo udzielić informacji zwrotnych:

- czy chciała o sobie powiedzieć właśnie to, co odczytali uczestnicy?
- czy chciała powiedzieć coś więcej, czego uczestnikom nie udało się odczytać?
- czy miała problem z wyborem zwierzęcia? Dlaczego się z nim identyfikuje?

---

¹ Ćwiczenie inspirowane książką Jachimskiej M., *Scenariusze lekcji wychowawczych według programu autorskiego „Życ skuteczniej”*, Warszawa 1997.

Na koniec uczestnicy mogą podzielić się uwagami i refleksjami. Czy dowiedzieli się czegoś nowego o innych osobach? Może dowiedzieli się czegoś nowego o sobie samych?

Ćwiczenie 2 (integracyjne): „Rysujemy samych siebie”²

Czas ćwiczenia: ok. 20 minut.

Przebieg ćwiczenia:

Trener rozdaje uczestnikom kartony A4 i kredki. Ich zadaniem jest narysować siebie, tym razem w postaci dowolnego **kwiatu**. Uczestnicy decydują, jaki to będzie kwiat i jakich kolorów użyją do jego stworzenia. Następnie kartony zostają oddane trenerowi i mieszane ze sobą. Każda osoba losuje jeden karton ze wszystkich (jeśli przypadkowo wylosuje swój rysunek, należy go wymienić na inny – losować ponownie). Dana osoba zastanawia się głośno, kto może być autorem rysunku i **dlaczego narysował właśnie taki kwiat**. Oczywiście warto powiedzieć, co tej osobie zasugerowało właśnie taką odpowiedź. Na koniec autor rysunku powinien się ujawnić i wyjaśnić swój wybór kwiatu. Uczestnicy dzielą się uwagami i refleksjami.

Na spotkaniach poświęconych wdrażaniu programu praktyk pedagogicznych nauczyciele będą rozważać, jak pomóc praktykantowi w odbyciu praktyk, jak przekazać mu swoją wiedzę, wspierać w przeprowadzaniu zajęć, a ponadto, jak oceniać jego pracę w trakcie odbywanych praktyk. Ta część warsztatów ma za zadanie sprawić, by nauczyciele wyzwolili się z dotychczasowych stereotypów związanych z prowadzeniem praktykantów i aby na nowo spojrzeli na to zadanie jako na wyzwanie i szansę zarówno dla studenta, jak i nauczyciela.

---

² To ćwiczenie również było inspirowane podaną pozycją literaturową.

Ćwiczenie 3: „Obalamy stereotypy”

Czas ćwiczenia: ok. 40 minut.

Potrzebne materiały: karty ćwiczeń dla uczestników (załącznik nr 1), długopisy bądź mazaki.

Cele ćwiczenia:

- dzielenie się własnymi doświadczeniami z innymi nauczycielami,
- uświadomienie sobie stereotypowego wizerunku studenta na praktykach,
- obalanie stereotypowego wizerunku studenta,
- wdrożenie do pracy ze studentami.

Przebieg ćwiczenia:

Odbywa się krótka dyskusja na temat tego, jak wyglądała do tej pory współpraca nauczycieli ze studentami na praktykach. Nauczyciele dzielą się refleksjami na temat przygotowania merytorycznego i dydaktycznego studentów, ich wkładu pracy, zachowania na praktykach itp.

Następnie nauczyciele **wypełniają indywidualnie kartę ćwiczeń, tworzą stereotypowy obraz studenta na praktykach**. Jak zachowuje się student? Jak wywiązuje się z obowiązków? Jaki ma stosunek do pracy w szkole, w przedszkolu? Po wypełnieniu kart nauczyciele dzielą się stworzonym przez siebie wizerunkiem, dyskutują o tym, czy wizerunek stanowi efekt działania obiegowych stereotypów. Trener pyta, jak walczyć z takimi stereotypami, jak się nie uprzedzać do studentów? Jak traktować ich sprawiedliwie? Czy należy im dawać prawo do błędu? Jak ich zrozumieć? Jak z nimi rozmawiać? Na koniec ćwiczenia trener prosi o uwagi i refleksje.

Ćwiczenie 4: „Dzielimy się doświadczeniami”

Czas ćwiczenia: ok. 25 minut.

Potrzebne materiały: tablica, flamastry.

Cele ćwiczenia:

- dzielenie się własnymi doświadczeniami z innymi,
- wdrożenie nauczycieli do współpracy ze studentami na praktykach.

Przebieg ćwiczenia:

Trener dyskutuje z uczestnikami na temat ich **pierwszych doświadczeń w zawodzie nauczyciela**. Jak się czuli, kiedy rozpoczynali pierwszą pracę? Jak sobie radzili w pierwszych dniach, tygodniach, miesiącach? Co było dla nich najtrudniejsze, co okazało się łatwe? Czy praca była zgodna z ich oczekiwaniami? Co ich najbardziej zaskoczyło? Jak mogą przekazać swoje doświadczenia studentom, aby im ułatwić odbywanie praktyk pedagogicznych? Wnioski można zapisać na tablicy.

Ćwiczenie 5: Jakie zadania stoją przed praktykantem w placówce oświatowej?

Czas ćwiczenia: ok. 40 minut.

Potrzebne materiały: kartki papieru, długopisy bądź mazaki, tablica, flamastry.

Cele ćwiczenia:

- zapoznanie się przez nauczycieli z najważniejszymi zadaniami studentów na praktykach,
- zapoznanie się ze sposobami wspierania studentów w trakcie odbywania praktyk.

Przebieg ćwiczenia:

Trener dzieli nauczycieli na dwie grupy. Każda z grup dostaje podobne zadanie: zastanowić się i **spisać**, jakie **zadania do zrealizowania otrzymają studenci**, którzy trafią do placówek oświatowych, w których pracują nauczyciele (czyli do szkół lub przedszkoli). Nauczyciele omawiają z trenerem wypisane zadania.

Następnie nauczyciele (w dwóch grupach, jednak powinien się zmienić skład osobowy grup) rozważają, jak mogą pomóc studentom w realizacji ich zadań, jak ich przygotować do pracy w szkole czy przedszkolu. Wynikiem rozważań powinien być spisany **plan** (składający się z wielu punktów), zawierający **wskazówki dla nauczyciela-opiekuna praktyk**, do którego przychodzi na praktyki student, jeszcze niedoświadczony, niepewny siebie i swojej pracy. Jak pomóc studentowi w pracy z grupą? Jak pomóc mu nawiązać kontakt z młodzieżą/dziećmi? Na co zwracać mu uwagę? Jak może on przygotować się do prowadzonych samodzielnie zajęć, aby prowadzić je bez paraliżującego stresu? Trener omawia i uzupełnia prace nauczycieli. Wnioski można zapisać na tablicy.

Ćwiczenie 6: Rozmawiamy ze studentami

Czas ćwiczenia: ok. 30–35 minut.

Potrzebne materiały: tablica, flamastry.

Cele ćwiczenia:

- wdrożenie do pracy ze studentami,
- praca nad komunikacją interpersonalną,
- wyćwiczenie umiejętności konstruktywnej krytyki.

Przebieg ćwiczenia:

Trener dzieli uczestników na pary. Uczestnicy będą odgrywać scenki i wcielać się w role – jedna osoba z pary będzie nauczycielem, druga będzie studentem. Trener przedstawia każdej parze krótki scenariusz scenki, jaką mają odegrać.

Scenka 1.

Nauczyciel rozmawia ze studentem. Nauczyciel uważa, że student źle przeprowadził ostatnią lekcję w szkole, że nie stosował się do wcześniejszych uwag nauczyciela, że nie przygotował się dobrze do lekcji, a do tego nie był skoncentrowany na lekcji. Zadaniem studenta jest bronić swojego stanowiska – że zrobił wszystko, co mógł, aby lekcja wypadła dobrze. Zadaniem nauczyciela jest skrytykować studenta. Chodzi o to, aby była to konstruktywna krytyka.

Trener przysłuchuje się scenkom. Scenki powinny trwać kilka minut. Po odegranych scenkach osoby z pary zamieniają się rolami i jeszcze raz prowadzą dialog. Wybrana para może zaprezentować swój dialog na forum. Trener omawia dialogi, udziela porad.

Scenka 2

Nauczyciel rozmawia ze studentem. Próbuje go przekonać, że powinien stosować różnorodne metody nauczania. Tymczasem, zdaniem nauczyciela, student pracuje ciągle przy wykorzystaniu tylko jednej metody (metoda do wyboru przez uczestnika warsztatu). Zadaniem nauczyciela jest skrytykować postawę studenta – chodzi o to, aby była to konstruktywna krytyka. Zadaniem studenta jest bronić stosowanej przez siebie metody pracy.

Trener przysłuchuje się scenkom. Po odegranych scenkach osoby z pary zamieniają się rolami i jeszcze raz prowadzą dialog. Wybrana para może zaprezentować swój dialog na forum. Trener omawia dialogi, udziela porad. Następnie wszyscy uczestnicy formułują **zasady konstruktywnej krytyki**. Można je zapisać na tablicy. Jaka to krytyka? Jakich słów można używać? Co ma na celu taka krytyka? Na koniec trener prosi o refleksje i uwagi uczestników. Jak im się pracowało w rolach, w którą rolę było im łatwiej się wcielić? Dlaczego?

Ćwiczenie 7: Jak oceniać studenta-praktykanta?

Czas ćwiczenia: ok. 40 minut.

Potrzebne materiały: tablica, flamastry, kartki papieru, długopisy bądź mazaki, karty ćwiczeń dla uczestników (załącznik nr 2).

Cele ćwiczenia:

- zapoznanie z zasadami oceniania studentów,
- zapoznanie z zasadami konstruowania opinii dla studentów po odbytych praktykach,
- wdrożenie do pracy ze studentami.

Przebieg ćwiczenia:

Trener dyskutuje z uczestnikami na temat **sposobów oceny pracy studenta**. Jak oceniać studentów? Za jakie zadania należy go oceniać? Jak motywować do dalszej pracy? Na co zwracać mu uwagę? Jak stworzyć dobrą opinię, odzwierciedlającą umiejętności studenta?

Trener dzieli uczestników na dwie grupy (po pięć osób). Grupy otrzymują karty ćwiczeń, na których znajduje się **opis zachowania studenta na praktykach**. Grupy tworzą na kartce **opinię dla studenta, którego opis otrzymali**. Następnie przedstawiciel grup odczytuje innym uczestnikom opis zachowania studenta oraz przedstawia opinię stworzoną przez grupę. Pozostali uczestnicy mogą komentować opinie, zostają one również omówione przez trenera. (Pierwsza opinia powinna stanowić opinię bardzo pozytywną, druga – negatywną). Na koniec uczestnicy dzielą się uwagami i refleksjami.

Podsumowanie spotkania pierwszego

Ostatnie kilka minut należy poświęcić na **podsumowanie spotkania**. Trener przypomina cele spotkania i odnosi się do ich realizacji. Uczestnicy są proszeni o komentarze i uwagi, o podzielenie się informacjami, jak im się pracowało w trakcie spotkania oraz czego się nauczyli. W celu pozyskania informacji zwrotnych od nauczycieli poleca się zastosowanie **ankiety**³, oceniającej spotkanie i pracę trenera. Wszelkie uwagi trener może wykorzystać do pracy nad kolejnym spotkaniem.

---

³ Ankieta znajduje się w załączniku nr 10.

Spotkanie 2 (8 godzin)
Przeciwdziałanie wypaleniu
zawodowemu

Warto przypomnieć na początku temat poprzedniego warsztatu i ćwiczenia, jakie nauczyciele wykonywali. Należy podać temat obecnego spotkania (wypalenie zawodowe w zawodzie nauczyciela) i jego cele (przeciwdziałanie wypaleniu, poznanie metod i środków, dzięki którym można walczyć z wypaleniem). Jeśli nauczyciele mają jeszcze jakieś uwagi na temat poprzednich spotkań, warto ich wysłuchać i odnieść się do nich.

Warto, aby trener wprowadził nauczycieli w zagadnienie. Można zapytać uczestników, czy wiedzą, **czym jest syndrom wypalenia zawodowego i jak się objawia**, należy uzupełnić wiedzę nauczycieli i opiekunów praktyk. Warto dopytać, skąd bierze się ten syndrom, jakie są jego przyczyny – **dlaczego nauczyciele są na niego szczególnie narażeni?** Dyskusja na ten temat nie powinna zająć więcej niż 25 minut.

Ćwiczenie 8: Jak sprawdzić, czy grozi nam wypalenie zawodowe?

Czas ćwiczenia: ok. 30 minut.

Potrzebne materiały: karty ćwiczeń dla uczestników (załącznik nr 3), długopisy lub mazaki.

Cele ćwiczenia:

- poznanie zagrożeń związanych z wypaleniem zawodowym,
- poznanie sposobu na autodiagnozę wypalenia zawodowego.

Przebieg ćwiczenia:

Trener czyta uczestnikom pytania⁴. Zadaniem uczestników jest zaznaczyć na karcie ćwiczeń właściwą odpowiedź (TAK lub NIE). Pytania dotyczą samopoczucia nauczycieli, ich stosunku do pracy itp. Jeśli nauczyciele zaznaczą większość odpowiedzi TAK, **może** to oznaczać, że są zagrożeni wypaleniem zawodowym. Pytania te powinny stanowić **podpowiedź dla**

---

⁴ Pytania wzorowane na teście – skali Odczuć Zawodowych (autorstwa Maslach), znajdujące się w artykule Bijak E., *Syndrom wypalenia zawodowego u nauczycieli*, <http://www.sp2siewierz.netserwer.pl/publikacje/wypalenie.htm> [data dostępu: 08.11.2010].

nauczycieli, jak w przyszłości mogą oceniać, czy ten problem ich dotyczy czy też nie.

Lista pytań:

1. Czy czujesz się bardzo zmęczony/a swoją pracą w ostatnim czasie?
2. Czy często zdarza się, że bardzo niechętnie wstajesz z łóżka i udajesz się do miejsca pracy?
3. Czy często po powrocie do domu nie masz siły i energii na nic?
4. Czy często czujesz, że praca bardzo cię stresuje?
5. Czy chciałbyś/chciałabyś zmienić pracę?
6. Czy twoje otoczenie często wspomina ci, że się przepracowujesz?
7. Czy często zdarza się, że brakuje ci pomysłów i chęci, by urozmaicać własne zajęcia?
8. Czy często zdarza się, że nie interesuje cię, co dzieje się z twoimi uczniami/wychowankami?
9. Czy często myślisz, że twoja praca nie ma sensu?
10. Czy często zdarza się, że wybuchasz emocjonalnie w związku z problemami w pracy?
11. Czy uważasz, że w pracy nie masz na nic wpływu?
12. Czy często cierpisz na bezsenność?
13. Czy często cierpisz na różne, niewyjaśnione przez stan chorobowy, dolegliwości fizyczne?
14. Czy często czujesz, że chciałbyś/chciałabyś uciec od dzieci/młodzieży na koniec świata?
15. Czy często oceniasz efekty swojej pracy bardzo negatywnie?
16. Czy często zdarza się, że traktujesz uczniów stereotypowo?
17. Czy często czujesz, że zrobiłaś/zrobiłeś już wszystko co mogłaś/mogłeś w swoim zawodzie?
18. Czy często czujesz, że zubożętniałaś/eś na problemy dzieci/młodzieży w swoim miejscu pracy?

19. Czy często czujesz, że praca nie daje ci żadnej satysfakcji?

20. Czy często zdarza ci się zaniedbywać siebie, rodzinę/bliskich z powodu pracy?

Uczestnicy zajęć nie muszą przekazywać innym uczestnikom uzyskanych przez siebie wyników w teście, mogą jednak skonsultować wynik z trenerem. Warto, po wypełnieniu testu przez uczestników, omówić pytania, **powiązać je z konkretnymi objawami wypalenia zawodowego**. Uczestnicy mogą, na podstawie zdobytej wiedzy, sformułować inne pytania/sygnały, mogące pomóc nauczycielom w zauważeniu, że problem wypalenia zawodowego może ich dotyczyć.

Ćwiczenie 9: „Ile czasu poświęcam na pracę?”

Czas ćwiczenia: ok. 10–15 minut.

Potrzebne materiały: karty ćwiczeń dla uczestników (załącznik nr 4), długopisy lub mazaki, różnokolorowe kredki.

Cele ćwiczenia:

- uświadomienie sobie przez nauczycieli organizacji własnego czasu,
- przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu.

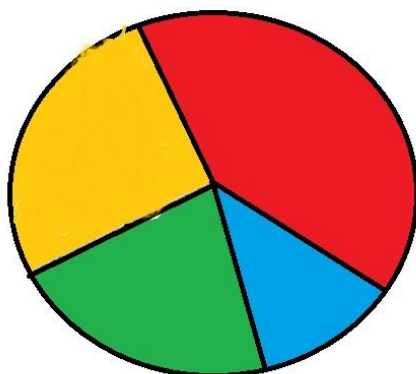
Przebieg ćwiczenia:

Trener rozdaje uczestnikom karty ćwiczeń (załącznik nr 4). Znajdują się na nich puste koła. Koła te symbolizują czas, jaki mamy w ciągu dnia na wszystkie zadania, obowiązki i przyjemności: pracę, rodzinę/czas z bliskimi, przyjaciółmi, relaks. Zadaniem uczestników jest **podzielić koło na cztery części**. Jedna część ma symbolizować **czas poświęcany rodzinie/bliskim**, druga **czas poświęcony na odpoczynek**, trzecia **czas poświęcony na pracę**, czwarta **czas na rozwój swoich zainteresowań**. Wielkość tych części ma odpowiadać temu, ile czasu nauczyciele faktycznie poświęcają na dane czynności. Na koniec należy pokolorować koło, oznaczając czas, który przeznaczamy na różne rzeczy/czynności, w ten sposób by:

- **kolor zielony** oznaczał czas poświęcany rodzinie/bliskim,
- **kolor niebieski** oznaczał czas poświęcony na odpoczynek,
- **kolor czerwony** oznaczał czas poświęcony na pracę,
- **kolor żółty** oznaczał czas na rozwój swoich zainteresowań.

Przykład:

Następnie uczestnicy powinni zastanowić się, jak wyglądałyby proporcje w kole, gdyby mogli dowolnie i w sposób nieskrępowany decydować o podziale swojego czasu.

Uczestnicy zajęć nie muszą pokazywać swoich rysunków innym osobom, mogą to uczynić, jeśli chcą. Ćwiczenie trzeba omówić – warto, aby trener podkreślał, że nie ma idealnych proporcji, jednak jeśli prawie całe koło zostało zamalowane na czerwono, może być to alarmujące, może świadczyć o pracoholizmie, nadmiernym angażowaniu się w pracę i może przyczynić się do wypalenia zawodowego. Trener powinien zapytać nauczycieli, czy ich preferowany podział czasu bardzo odbiega od podziału rzeczywistego? Czy mogą coś zrobić, aby zbliżyć do siebie te dwa modele?

Na koniec trener prosi uczestników o uwagi i refleksje. Czy to ćwiczenie pomogło im lepiej poznać samych siebie? Czy skłoniło ich do pragnienia zmiany organizacji własnego czasu?

Ćwiczenie 10: Nie taki diabeł straszny – „Jak mogę przeciwdziałać wypaleniu zawodowemu?”

Czas ćwiczenia: ok. 45 minut.

Potrzebne materiały: kartki papieru, długopisy lub mazaki, tablica, flamastry.

Cele ćwiczenia:

- poznanie sposobów walki z wypaleniem zawodowym,
- poznanie sposobów na terapię w przypadku wypalenia zawodowego,
- pobudzenie myślenia twórczego nauczycieli.

Przebieg ćwiczenia:

Trener dzieli uczestników na dwie grupy. Ich zadaniem jest rozważyć i spisać wszystkie sposoby, jakie mogą być pomocne w tym, **żeby nie ulec wypaleniu zawodowemu**. Następnie grupy prezentują swoje pomysły, trener je omawia i uzupełnia wiedzę nauczycieli. Sposoby przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu warto zapisać na koniec na tablicy. Trzeba powiedzieć także o tym, co trzeba robić, jeśli zdiagnozujemy u siebie (bądź specjalista zdiagnozuję u nas) ten syndrom. Na koniec uczestnicy dzielą się uwagami i refleksjami.

Ćwiczenie 11: Osobisty plan rozwoju zawodowego

Czas ćwiczenia: ok. 50 minut.

Potrzebne materiały: kartki papieru, długopisy lub mazaki, przykładowy plan rozwoju zawodowego (załącznik nr 5).

Cele ćwiczenia:

- opracowanie sposobu przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu,
- opracowanie planu własnego rozwoju zawodowego.

Przebieg ćwiczenia:

Trener przypomina uczestnikom, że jednym ze sposobów przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu jest rozwijanie się w wybranym zawodzie, urozmaicanie metod pracy, planowanie własnego rozwoju, aby nie ulegać rutynie, monotonnemu wypełnianiu obowiązków. W tym ćwiczeniu proponuje

się pracę indywidualną. Każdy uczestnik ma czas na zastanowienie się, jak chciałby **rozwinąć się zawodowo przez najbliższy rok**. Następnie każdy sporządza dla samego siebie roczny plan rozwoju zawodowego. Można w nim uwzględnić wykorzystanie nowych metod i technik pracy, uczestnictwo w kursach, o których nauczyciele słyszeli i którymi są zainteresowani, choć jeszcze do tej pory nie brali w nich udziału (mogą być to kursy przedmiotowe, kursy komputerowe czy językowe itp.). Plan na najbliższy rok to nie tylko plan szkoleń, lecz także lista książek, które nauczyciele przeczytają w celu rozwinięcia swojej wiedzy, lista filmów, które obejrzą czy spotkań z interesującymi ludźmi. Plan może zawierać także wizyty w kinach, muzeach, w domach kultury itp. Kiedy nauczyciele sporządzą taki plan, mogą w parach podzielić się wzajemnie refleksjami i głównymi założeniami swojego planu. Trener obserwuje pracę nauczycieli, służy poradą i pomocą.

Trener może omówić z nauczycielami (przed wykonaniem ćwiczenia) przykładowy plan rozwoju⁵. Nie będzie to formalny plan, jaki jest tworzony w placówkach oświatowych na potrzeby awansu zawodowego, ale plan sporządzony dla siebie samego przez nauczyciela, plan osobisty, związany z działalnością poza szkołą i przedszkolem, który będzie motywował nauczyciela do działania i podejmowania ciekawych aktywności.

Przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu to także dbanie o czas przeznaczony na odpoczynek i efektywne korzystanie z tego czasu. Życie nauczyciela jest wypełnione stresem związanym z pracą, dlatego proponuje się zapoznanie uczestników ze sposobami walki ze stresem, tutaj konkretnie z treningiem relaksacyjnym. Istnieje bardzo wiele form i typów treningu relaksacyjnego, tutaj wykorzystano głównie trening Lowena⁶, oparty na pracy z ciałem. Warto (w ciągu np. 10 minut) wprowadzić nauczycieli w podstawy teoretyczne tego treningu.

---

⁵ Plan rozwoju znajduje się w załączniku.

⁶ Na podstawie: Lowen A., *Wstęp do bioenergetyki: energia, język ciała, terapia*, Warszawa 1992.

Ćwiczenie 12: Uwalniamy uczucia⁷

Czas ćwiczenia: kilka minut.

Potrzebne materiały: twarde krzesło.

Cele ćwiczenia:

- wykorzystanie pracy mięśni gardła,
- poznanie sposobu na walkę z napięciem,
- uwolnienie się od negatywnych uczuć.

Przebieg ćwiczenia:

Trener prosi uczestników o zajęcie wygodnej pozycji na krześle, odłożenie notatek i wszystkiego, co nauczyciele mają przy sobie. Instrukcja do ćwiczenia: *Przyjmij pozycję siedzącą. Przez 1 minutę oddychaj zupełnie normalnie i swobodnie, aby się zrelaksować. Następnie weź głęboki wdech, a na wydechu wydaj jęk trwający przez cały pełny wydech. Później staraj się wydawać taki dźwięk zarówno przy wdechu, jak i przy wydechu. Wykonaj to ćwiczenie kilka razy.*

Alexander Lowen stosował to ćwiczenie w terapii, aby pomóc ludziom się wypłakać, aby uwolnili swoje emocje, przede wszystkim gniew czy ból.

Po wykonaniu ćwiczenia czas na uwagi uczestników. Jak czuli się w trakcie ćwiczenia? Czy poczuli, jak uchodzą z nich negatywne emocje?

Ćwiczenie 13: Walka z napięciem w naszym ciele⁸

Czas ćwiczenia: kilka minut.

Potrzebne materiały: ćwiczenie to wymaga dużo przestrzeni dla uczestników.

Cele ćwiczenia:

- poznanie sposobów na walkę z napięciem,
- trening komunikowania swojej woli.

---

⁷ Ibidem.

⁸ Na podstawie: Lowen A., *Duchowość ciała: jak uleczyć ciało i duszę*, Warszawa 2006.

Przebieg ćwiczenia:

Trener prosi uczestników o powstanie i znalezienie swobodnego miejsca dla siebie. Trener wyjaśnia cele ćwiczenia. Instrukcja do ćwiczenia (które można wykonać kilkakrotnie):

Stań w pozycji stojącej (w rozkroku, stopy ustaw równolegle). Wypchnij podbródek do przodu i utrzymaj go w tej pozycji przez około 30 sekund, oddychając powoli i swobodnie. Poruszaj szczęką na różne strony, w prawo i w lewo, trzymaj szczękę wysuniętą do przodu. Otwórz teraz usta – jak najszerszej możesz – i sprawdź, czy uda ci się włożyć między zęby trzy środkowe palce prawej lub lewej dłoni. Pozwól, by twój podbródek się rozluźnił. Następnie wysuń go kolejny raz do przodu, zaciśnij pięści i wtedy powiedz kilkakrotnie „nie”. Mów, jak potrafisz najgłośniej, w celu zaznaczenia swojej woli. Im mocniej twoja wola zostanie wyrażona, tym mocniejsze powinno być twoje poczucie „ja”.

Po wykonaniu ćwiczenia czas na uwagi uczestników. Jak czuli się w trakcie ćwiczenia? Czy udało im się włożyć palce między zęby, czy napięcie skumulowane w ich szczęce było zbyt wielkie? Czy udało im się wyrazić swoją wolę? Jak się wtedy poczuli?

W teorii Lowena ważne jest pojęcie ugruntowania. Ugruntowanie to połączenie ciała z podłożem, z ziemią⁹. Dobrze byłoby wprowadzić nauczycieli w pojęcie, zapoznać ich z teorią (kilka minut). Następne ćwiczenie będzie właśnie ćwiczeniem na połączenie ciała z ziemią, które to (według Lowena) pozwala na dobry kontakt z sobą samym, z rzeczywistością, z innymi.

---

⁹ Lowen A., *Wstęp do bioenergetyki: energia, język ciała, terapia*, Warszawa 1992.

Ćwiczenie 14: „Wyobraź sobie, że...”

Czas ćwiczenia: ok. 20 minut.

Potrzebne materiały: materace lub koce, ćwiczenie to wymaga dużo przestrzeni, można też wykorzystać relaksującą muzykę (udostępnioną uczestnikom w momencie, gdy trener będzie czytał tekst ćwiczenia).

Cele ćwiczenia:

- poznanie sposobu na relaksację,
- wprowadzenie uczestników w stan relaksacji,
- pobudzanie wyobraźni uczestników,
- poznanie sposobu na uzyskanie połączenia z ziemią według teorii Lowena.

Przebieg ćwiczenia:

Trener prosi uczestników, aby wstali (każdy powinien mieć wystarczająco miejsca dla siebie) i zamknęli oczy. Trener czyta uczestnikom tekst:

Stań na materacu, zdejmij buty. Ustaw nogi w lekkim rozkroku. Zamknij oczy. Oddychaj spokojnie, miarowo, w swoim rytmie. Wyobraź sobie, że jesteś domem. Od Ciebie zależy, jaki to będzie dom i gdzie będzie stał: czy będzie to mały domek w sadzie, otoczony drzewkami owocowymi i kwiatami, a może będzie to duży dom na pustkowiu, na plaży, na brzegu morza czy u stóp gór. Wyobraź sobie dokładnie, jaki to dom: duży czy mały, jaki ma dach, jakie okna, drzwi, komin. Może ma werandę, może balkony, może duży ogród albo ścieżkę biegnącą w nieznanym kierunku. Poczuj mocno, że TY jesteś tym domem, poczuj, jakie mocne masz fundamenty, jak bardzo przylegasz do podłoża, jak bardzo jesteś związany z tym miejscem, w którym stoisz. Twoje stopy, czyli Twoje fundamenty, zostały bardzo solidnie wylane, cały się na nich opierasz. Twoje ściany są bardzo mocne, ale nie sztywne, możesz poczuć ich sprężystość, poruszać delikatnie rękoma lub nogami. Jeśli pada deszcz na zewnątrz, nie dociera on do domu. Stanowisz oparcie przed zimnem i wiatrem jeśli jesteś domem zimną. W Tobie jest ciepło i przytulnie, można odpocząć. Jeśli jesteś domem letnim, stanowisz oparcie

przed gorącym i miłą oazę spokoju i chłodu. Poczuj, kto mieszka w tym domu, dla kogo jest w nim miejsce i jaka panuje w nim atmosfera. Wyobraź sobie, ile jest tam osób i jak się zachowują. Wyobraź sobie, że są w tym domu szczęśliwi. Ty jako dom cieszysz się razem z nimi i oddychasz spokojnie.

Po wykonaniu ćwiczenia należy pozwolić uczestnikom przez chwilę powracać do rzeczywistości: ważne, aby mogli bez pośpiechu otworzyć oczy, zmienić pozycję, pomyśleć o ćwiczeniu. Po wykonaniu ćwiczenia należy koniecznie poprosić uczestników o uwagi i refleksje. Jak się czuli w trakcie wykonywania ćwiczenia? Warto zachęcić uczestników, by samodzielnie wykonywali to ćwiczenie, kiedy odczuwają taką potrzebę.

Podsumowanie spotkania drugiego

Ostatnie minuty spotkania trzeba wykorzystać na podsumowanie. Warto pytać nauczycieli o ich komentarze, o to, jak im się pracowało, czego nowego się dowiedzieli, co będą chcieli wykorzystać w dalszej pracy w przedszkolu i w szkole. Ważne jest pytanie o to, które ze sposobów przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu wydają się nauczycielom najbardziej istotne i najbardziej skuteczne. Należy także dopytać o reakcje na trening relaksacyjny. Warto podkreślać, że każdy sam może ułożyć dla siebie ćwiczenia relaksacyjne czy oddechowe. Dobrze byłoby również zaproponować uczestnikom korzystanie z literatury przedmiotu. Można także zasugerować skorzystanie z profesjonalnych treningów relaksacyjnych, układanych przez specjalistów. Takie treningi są prowadzone w ośrodkach zdrowia czy ośrodkach terapii psychologicznej. W celu pozyskania informacji zwrotnych od nauczycieli poleca się także zastosowanie **ankiety**¹⁰, oceniającej spotkanie i pracę trenera.

---

¹⁰ Ankieta znajduje się w załączniku nr 10.

Spotkanie 3 (8 godzin)

Technologie informacyjne w nauczaniu

Warto przypomnieć na początku temat poprzedniego warsztatu i ćwiczenia, jakie nauczyciele wykonywali. Należy podać temat obecnego spotkania (wykorzystywanie technologii informacyjnych w nauczaniu) i jego cele (wyposażenie nauczycieli w wiedzę, jak korzystać z tych technologii, zdobycie wiedzy o metodach pracy).

Na początku dobrze byłoby zapytać nauczycieli, co rozumieją pod pojęciem „technologie informacyjne”. Czy nauczyciele stosują je w nauczaniu, w przygotowywaniu zabaw dla dzieci w przedszkolu, wreszcie w rozwoju własnym? Należy porozmawiać z nauczycielami o **plusach stosowania technologii informacyjnych w szkole i przedszkolu**. Należy też poprosić nauczycieli o zastanowienie się nad zagrożeniami, jakie te technologie ze sobą niosą. Można przeprowadzić krótką dyskusję na ten temat. Ta część zajęć nie powinna trwać dłużej niż 25 minut.

Ćwiczenie 15: Krótki test dla nauczycieli

Czas ćwiczenia: ok. 15 minut.

Potrzebne materiały: testy dla uczestników (załącznik nr 6), długopisy lub mazaki.

Cele ćwiczenia:

- sprawdzenie przez nauczycieli, w jakim stopniu stosowali do tej pory technologie informacyjne w swojej pracy,
- uświadomienie nauczycielom sposobów na korzystanie z technologii informacyjnych w nauczaniu.

Przebieg ćwiczenia:

Trener rozdaje nauczycielom test, który dotyczy korzystania z technologii informacyjnych w pracy w szkole czy przedszkolu (załącznik nr 6). Trener prosi o wypełnienie testu. Na pytania testowe należy odpowiedzieć **TAK** lub **NIE**. Im więcej odpowiedzi **TAK**, tym nauczyciel jest bardziej otwarty na nowe technologie. Uczestnicy zajęć (tylko jeśli wyrażą na to zgodę) mogą

przedyskutować swoje wyniki i ich uwarunkowania w parach. Trener może zapytać nauczycieli, co ich zniechęca do angażowania technologii do nauczania? Czy z ich wiedzy i praktyki wynika, że placówki, w których pracują są wystarczająco dobrze wyposażone w sprzęt i oprogramowanie komputerowe? Jakich narzędzi informatyczno-komunikacyjnych brakuje w szkole/przedszkolu, gdzie pracują?

Ćwiczenie 16: Filmy i programy edukacyjne

Czas ćwiczenia: ok. 40 minut.

Potrzebne materiały: kartki papieru, długopisy lub mazaki, tablica, flamastry.

Cele ćwiczenia:

- pobudzanie myślenia twórczego nauczycieli,
- wdrażanie nauczycieli w stosowanie technologii informacyjnych w praktyce.

Przebieg ćwiczenia:

Trener dzieli uczestników na dwie grupy (po pięć osób). Zadaniem pierwszej grupy jest zastanowić się i zapisać na kartkach, jakie **znane filmy czy programy edukacyjne** mogą na zajęciach wykorzystać nauczyciele pracujący **w przedszkolu i szkole podstawowej**. Druga grupa tworzy katalog zasad warunkujących efektywną i wartościową edukacyjnie pracę z filmem na zajęciach z dziećmi – jakie czynności powinien podjąć nauczyciel, jak powinna być zorganizowana lekcja z filmem, aby realizowała założone przez pedagoga cele.

Następnie odbywa się prezentacja pomysłów obu grup. Nauczyciele proszeni są o to, by podawali tytuł filmu i programu, omawiali krótko jego treść i zasadność wykorzystania na lekcjach/zajęciach. Pomysły warto zebrać i zapisać na tablicy. Podobnie przebiegać powinna prezentacja efektów prac drugiej grupy.

Po wykonaniu ćwiczenia trener prosi u uwagi i refleksje nauczycieli. Nauczyciele mogą zgłaszać propozycje, które uzupełnią propozycje przedstawione przez zespoły. Mogą też dzielić się własnymi doświadczeniami z pracy tą metodą z dziećmi w różnym wieku.

Ćwiczenie 17: Prezentacje multimedialne w nauczaniu

Czas ćwiczenia: ok. 35 minut.

Potrzebne materiały: kartki papieru, długopisy lub mazaki, tablica, flamastry.

Cele ćwiczenia:

- pobudzanie myślenia twórczego nauczycieli,
- wdrażanie nauczycieli do wykorzystywania technologii informacyjnych w szkołach i przedszkolach.

Przebieg ćwiczenia:

Trener dzieli uczestników na dwie grupy (po pięć osób). Ważne, by skład osobowy grup różnił się od składu osobowego grup z poprzedniego ćwiczenia. Zadaniem pierwszej grupy jest zastanowić się i zapisać na kartkach, jakie **prezentacje multimedialne** można przygotować na **lekcje wychowawcze** w szkołach. **Chodzi tutaj o tematy prezentacji: jakie zagadnienia należy poruszać w tych prezentacjach?** Zadaniem drugiej grupy jest przygotować **tematy prezentacji**, jakie mogą powstać dla dzieci w **przedszkolu**.

Następnie grupy prezentują swoje prace. Najciekawsze pomysły można zapisać na tablicy. Po wykonaniu ćwiczenia trener prosi u uwagi i refleksje uczestników. Czy zgadzają się z tym, że takie prezentacje mogłyby urozmaicić lekcje i zajęcia dla dzieci i młodzieży?

Ćwiczenie 18: Dziecko a komputer

Czas ćwiczenia: ok. 40 minut.

Potrzebne materiały: kartki papieru, długopisy lub mazaki, flamastry, tablica.

Cele ćwiczenia:

- znajomość zagrożeń związanych z komputerem i sposobów walki z tymi zagrożeniami,
- znajomość negatywnych skutków braku dostępu do technologii informacyjnych,
- wdrażanie do stosowania technologii informacyjnych w nauczaniu.

Przebieg ćwiczenia:

Ćwiczenie nawiązuje do części zajęć poświęconych zagrożeniom związanym ze stosowaniem technologii informacyjnych w nauczaniu. To ćwiczenie oferuje rozszerzenie tego tematu. Trener dzieli uczestników na dwie grupy. Zadaniem pierwszej grupy jest zastanowić się i spisać, jakie negatywne skutki będzie miało **spędzanie przez dziecko zbyt wielu godzin przy komputerze**. Zadaniem drugiej grupy jest zastanowić się i spisać, jakie negatywne skutki będzie miał **brak dostępu dzieci do komputera w szkole i w domu**.

Po prezentacji pomysłów grup (i uzupełnieniu wiedzy przez trenera) odbywa się dyskusja na temat tego, jak sprawić, **aby dzieci nie spędzały całego swojego wolnego czasu przy komputerze, ale by wykorzystywały go do nauki i do zabaw edukacyjnych**. Wnioski należy spisać na tablicy. Na koniec trener prosi o uwagi i refleksje uczestników.

Ćwiczenie 19: Analiza SWOT nauczania zdalnego

Czas ćwiczenia: ok. 35 minut.

Potrzebne materiały: karty ćwiczeń dla uczestników (załącznik nr 7), długopisy lub mazaki.

Cele ćwiczenia:

- opracowanie pozytywnych aspektów nauczania zdalnego,
- opracowanie negatywnych aspektów nauczania zdalnego,
- znajomość szans i zagrożeń związanych z nauczaniem zdalnym.

Przebieg ćwiczenia:

Trener tłumaczy uczestnikom, czym jest analiza SWOT. W tym ćwiczeniu proponuje się wykonanie analizy **SWOT nauczania przez Internet, tzw. nauczania zdalnego**. Najpierw warto sprawdzić, czy nauczycielom znane jest pojęcie nauczania zdalnego. W tym ćwiczeniu proponuje się pracę indywidualną metodą SWOT – każdy najpierw pracuje samodzielnie, a potem odbywa się ogólna dyskusja, podczas której każdy uczestnik ma prawo wypowiedzieć się na temat nauczania zdalnego. Wnioski można zapisać na tablicy. Wszystkie spostrzeżenia warto wyjaśniać i komentować, nie trzeba jednoznacznie rozstrzygać, czy nauczanie zdalne jest formą godną polecenia – należy przedyskutować wszystkie aspekty tej formy, zaakcentować, kiedy i dla kogo może być szczególnie przydatna. Wszelkie refleksje uczestników są mile widziane.

Ćwiczenie 20: Wystawa fotograficzna na temat zamków i pałaców regionu łódzkiego

Czas ćwiczenia: ok. 40 minut.

Potrzebne materiały: kartki papieru, długopisy lub mazaki.

Cele ćwiczenia:

- pobudzanie myślenia twórczego uczestników,
- sprawdzenie wiedzy o technologiach informacyjnych w praktyce,
- wdrożenie do stosowania technologii informacyjnych w praktyce,
- wykorzystanie znajomości turystyki regionu.

Przebieg ćwiczenia:

Trener dzieli uczestników na dwie grupy. Zadanie jest to samo dla obu grup.

Instrukcja do ćwiczenia:

Wyobraźcie sobie, że pracujecie w szkole podstawowej. Wasza szkoła organizuje w tym roku wystawę fotograficzną dotyczącą zamków i pałaców regionu łódzkiego. Waszym zadaniem jest zastanowić się, jak można wykorzystać technologie informacyjne w przygotowaniu (przez nauczycieli i uczniów,

wszystkich organizatorów) tej wystawy. Pomyślcie też, jakie zabytki sfotografować na potrzeby wystawy. Wasze pomysły spiszcie na kartce.

Jeśli grupy będą potrzebować porady w sprawie zabytków, jakie można uwzględnić, trener służy radą i konsultacjami. Następnie grupy prezentują swoje pomysły. Trener komentuje pomysły grup i ewentualnie je uzupełnia.

Podpowiedzi dla trenera, jak można wykorzystać technologie informacyjne:

- do obróbki komputerowej zdjęć (zrobionych w formacie cyfrowym),
- do wydruku zdjęć (zrobionych w formacie cyfrowym),
- do zaprojektowania zaproszeń na uroczystość,
- do stworzenia informacji na temat prezentowanych pałaców i zamków,
- do wyszukania informacji o pałacach i zamkach w regionie łódzkim – tutaj mogą się przydać następujące, przykładowe strony:

www.zamkilodzkie.pl/

zamki.res.pl/woj-lodzkie.htm

www.old.ziemialodzka.pl/07_palace.htm

www.uml.lodz.pl/miasto/o_miescie/skarby_lodzi/palace_ziemi_obiecanej

- do utworzenia prezentacji multimedialnej na temat prezentowanych obiektów (prezentacja może być uzupełnieniem wystawy).

Podsumowanie spotkania trzeciego

Ostatnie minuty spotkania trzeba wykorzystać na podsumowanie. Warto pytać nauczycieli o ich komentarze, o to, jak im się pracowało, czego nowego się dowiedzieli, co będą chcieli wykorzystać w dalszej pracy w przedszkolu i w szkole. W celu pozyskania informacji zwrotnych od nauczycieli poleca się zastosowanie **ankiety**¹¹, oceniającej spotkanie i pracę trenera.

---

¹¹ Ankieta znajduje się w załączniku nr 10.

Spotkanie 4 (8 godzin)
Multimedialne środki dydaktyczne
w nauczaniu przedszkolnym
i wczesnoszkolnym

Na początku należy przypomnieć temat poprzedniego warsztatu i ćwiczeń, jakie nauczyciele wykonywali. Trzeba podać temat tego spotkania (zagadnienie wykorzystywania i samodzielnego tworzenia dydaktycznych materiałów edukacyjnych o charakterze multimedialnym) i jego cele (zapoznanie nauczycieli z ofertą dostępnych w Internecie programów i gier komputerowych przydatnych w nauczaniu dzieci, kształcenie u nich umiejętności samodzielnego przygotowywania informatycznych materiałów edukacyjnych i pomocy dydaktycznych).

Ponieważ aż dwa bloki warsztatowe dotyczą zagadnień związanych z zastosowaniem w nauczaniu nowoczesnych technologii informatyczno-komunikacyjnych, ważne jest, aby nauczyciele biorący udział w kursie mieli szansę nie tylko zapoznać się z teoretycznymi aspektami omawianych zagadnień, ale także mogli w praktyczny sposób poznać zasady działania i użytkowania prezentowanych programów, gier, stron internetowych. Powinni mieć też możliwość samodzielnego (choć pod okiem trenera) przygotowania edukacyjnego materiału dydaktycznego, spełniającego wymogi zastosowania w pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym. W tym celu organizatorzy szkolenia powinni zadbać, aby odbywało się ono (przynajmniej w części poświęconej blokom tematycznym związanym z zastosowaniem mediów i Internetu w nauczaniu) w sali wyposażonej w komputery z dostępem do sieci i podstawowym oprogramowaniem, takim jak pakiet MS Office. Nauczyciele powinni mieć do dyspozycji przynajmniej jeden komputer na dwie osoby.

Jeśli trener nie spotkał się wcześniej z zaproponowanymi narzędziami i nigdy ich nie wykorzystywał w praktyce, powinien przed rozpoczęciem zajęć wypróbować poszczególne programy, poznać stwarzane przez nie możliwości. Tylko pod tym warunkiem będzie mógł wyczerpująco zaprezentować te programy w czasie zajęć i odpowiedzieć kompetentnie na pytania, jakie zadawać mogą nauczyciele.

Na początku zajęć trener powinien zorientować się, jaki jest zakres użytkowania komputerów i Internetu w czasie pracy oświatowej wśród nauczycieli biorących udział w szkoleniu (może on być diametralnie różny w przypadku poszczególnych pedagogów, jak i poszczególnych grup nauczycieli). Zdobywając podstawowe informacje na temat stosowanych przez nich programów, znanych im gier edukacyjnych, trener uniknie niepotrzebnej straty czasu na omawianie zagadnień doskonale znanych, a będzie mógł się skupić na tych aspektach, które będą dla nauczycieli nowe, zatem bardziej interesujące. Diagnozie stopnia zaawansowania nauczycieli w posługiwaniu się edukacyjnymi narzędziami ICT służyć może zaproponowane poniżej ćwiczenie.

Ćwiczenie 21: „Multimedia w mojej pracy nauczycielskiej”

Czas ćwiczenia: 20–30 minut.

Potrzebne materiały: tablica, mazaki.

Cele ćwiczenia:

- sprawdzenie wiedzy o technologiach informacyjnych w praktyce,
- wdrożenie do stosowania technologii informacyjnych w praktyce,
- zebranie informacji i opinii na temat wykorzystywanych przez uczestników warsztatu programów edukacyjnych.

Przebieg ćwiczenia:

Trener pyta nauczycieli o programy edukacyjne (także gry i strony internetowe) jakie stosowali w nauczaniu lub jakie wykorzystywali do samodzielnego przygotowywania środków dydaktycznych. Osoby, które zdecydują się na prezentację wykorzystywanego przez siebie w pracy narzędzia, powinny opowiedzieć o nim zgodnie z następującymi kryteriami:

- Jak nazywa się program, jakie są zasady jego użytkowania (czy jest płatny, czy wymaga instalacji, czy można użytkować go wyłącznie on-line)?

- W jaki sposób może być wykorzystywany w pracy z dziećmi?
W ramach jakiego typu zajęć, w jakim celu?
- Jakie ma zalety?
- Jakie ma wady i ograniczenia?

Trener powinien systematyzować wypowiedzi nauczycieli, zapisując najważniejsze informacje na tablicy, np. w formie zaproponowanej poniżej tabeli:

Nazwa programu	Cel i funkcja w nauczaniu	Zalety	Wady i ograniczenia

Po zakończeniu wypowiedzi nauczycieli trener powinien podsumować ćwiczenie, pytając nauczycieli o ogólne refleksje na temat programów i narzędzi, o których była mowa. Może też zachęcić uczestników warsztatu do zapisania nazw programów, o których wcześniej nie słyszeli i zapoznania się z nimi w czasie wolnym.

Ćwiczenie 22: Edukacja medialna na co dzień

Czas ćwiczenia: 60 minut.

Potrzebne materiały: papier, mazaki.

Cele ćwiczenia:

- wdrożenie do stosowania technologii informacyjnych w praktyce,
- doskonalenie umiejętności tworzenia kreatywnych scenariuszy zajęć dla uczniów w różnym wieku, przy szerokim zastosowaniu nowoczesnych technologii w celach edukacyjnych.

Przebieg ćwiczenia:

Ćwiczenie to powinien poprzedzać mini-wykład trenera o najważniejszych założeniach i celach edukacji medialnej (część nauczycieli może włączać tę tematykę do swoich działań, ale dla części może ona stanowić nowość). W zakresie tego bloku tematycznego trener powinien zwrócić szczególną uwagę na te elementy, które są także omówione w materiałach szkoleniowych:

- warunki, jakie powinien spełniać program edukacyjny, aby można było wykorzystywać go w nauczaniu przedszkolnym i wczesnoszkolnym;
- zasady efektywnego stosowania w nauczaniu środków dydaktycznych o charakterze informatycznym i multimedialnym;
- cele i sposoby wykorzystywania w nauczaniu multimedialnych materiałów edukacyjnych.

Po omówieniu części teoretycznej, trener dzieli grupę na trzy zespoły i wyjaśnia nauczycielom zasady zadania. Jest nim przygotowanie scenariusza zajęć z dziećmi o wybranej tematyce. Nauczyciele mogą sami określić, kiedy odbywają się zajęcia (pora roku, jeśli ma to związek z wybranym tematem), w jakich okolicznościach (mogą projektować zarówno zajęcia w plenerze, jak i w klasie). Trener powinien zachęcić nauczycieli do popuszczenia wodzy fantazji i zaproponowania zajęć wykorzystujących możliwie wiele zdobyczy technologicznych, jakie powinny znajdować się na wyposażeniu każdej szkoły (pod warunkiem, że wprowadzenie tych narzędzi i pomocy dydaktycznych do poszczególnych fragmentów zajęć będą oni w stanie uzasadnić z metodycznego punktu widzenia).

Po zakończeniu pracy każdy zespół powinien zaprezentować swoją koncepcję na forum grupy. Trener oraz inni nauczyciele mogą komentować zaproponowane scenariusze zajęć oraz zgłaszać uwagi. W podsumowaniu zadania trener może zapytać uczestników warsztatu o ich refleksje i spostrzeżenia dotyczące wyposażenia technicznego placówek, w jakich

pracują, sprzętu, jaki chcieliby posiadać aby uatrakcyjnić zajęcia z dziećmi i zwiększać efektywność nauczania.

Ćwiczenie 23: Ankiety on-line w badaniach pedagogicznych

Czas ćwiczenia: 40 minut.

Potrzebne materiały: komputery z dostępem do Internetu.

Cele ćwiczenia:

- wdrożenie do stosowania technologii informacyjnych w praktyce,
- przygotowanie do tworzenia ankiet elektronicznych,
- doskonalenie umiejętności wykorzystania narzędzi ICT w prowadzeniu badań pedagogicznych.

Przebieg ćwiczenia:

Po omówieniu stron internetowych umożliwiających tworzenie ankiet elektronicznych, trener powinien zachęcić uczestników do samodzielnego przygotowania takiego narzędzia. W tym celu nauczyciele powinni podzielić się na trzy zespoły – każdy zespół powinien mieć do dyspozycji komputer z dostępem do Internetu. Zadaniem każdego zespołu będzie określenie tematu badań pedagogicznych, na potrzeby których zbierane będą dane przy użyciu przygotowywanej ankiety, oraz grupy docelowej prowadzonych badań. Następnie każda grupa będzie musiała przygotować ankietę elektroniczną składającą się z 10 pytań. Trener może sam zdecydować, którym narzędziem do tworzenia ankiet posłuży się w czasie warsztatów – może wybrać spośród narzędzi zaproponowanych także w materiałach szkoleniowych dla nauczycieli:

www.ankietka.pl

www.ankiety-online.pl

www.webankieta.pl

Aby nauczyciele mogli się zapoznać zarówno ze sposobem tworzenia takich ankiet, jak i ich wypełniania, ćwiczenie powinno się składać z dwóch etapów.

W pierwszym etapie grupy przygotowują elektroniczną ankietę. W drugim etapie powinna ona zostać wysłana na adres internetowy nauczycieli z pozostałych grup (z każdej grupy jeden z nauczycieli mógłby zgodzić się na przesłanie mu ankiety), którą następnie wspólnie wypełnia cała grupa i odsyła nadawcy.

W podsumowaniu trener może zainicjować dyskusję skoncentrowaną wokół następujących zagadnień:

- Czy ankieta elektroniczna jest dobrą metodą zbierania materiału badawczego?
- Jakie zalety a jakie wady ma ta metoda?

Ćwiczenie 24: Hot Potatoes

Czas ćwiczenia: 30–40 minut.

Potrzebne materiały: komputery z dostępem do Internetu.

Cele ćwiczenia:

- wdrożenie do stosowania technologii informacyjnych w praktyce,
- przygotowanie do tworzenia zadań, testów i krzyżówek przy użyciu narzędzia „Hot Potatoes”,
- doskonalenie umiejętności wykorzystania narzędzi ICT w codziennej pracy dydaktycznej i wychowawczej.

Przebieg ćwiczenia:

Po zaprezentowaniu przez trenera prostego narzędzia do kreowania różnego rodzaju zadań i materiałów edukacyjnych, jakim jest program Hot Potatoes, nauczyciele powinni mieć szansę wypróbowania jego możliwości w praktyce. Aby ćwiczenie takie było możliwe do przeprowadzenia, trener powinien zadbać, aby na komputerach, na których pracują uczestnicy kursu zainstalowany był omawiany program (można go pobrać ze strony: www.hotpot.uvic.ca/).

Nauczyciele w ramach tego zadania pracować będą w parach. Każda para wypróbuje jeden z dostępnych modułów programu Hot Potatoes, przygotowując zadanie dla uczniów o różnym charakterze. Nauczyciele powinni nie tylko wykreować zadanie, ale także określić w czasie jakich zajęć i w jakim celu można je wprowadzić do pracy z uczniami.

Kiedy nauczyciele zakończą pracę w parach, prezentują przygotowane zadanie grupie, która powinna najpierw je rozwiązać, a następnie skomentować pod kątem konstrukcji, poziomu trudności dla dzieci w konkretnym wieku, uzasadnienia metodycznego zastosowania takiego środka we wskazanym temacie.

W podsumowaniu ćwiczenia trener może zapytać nauczycieli: czy ich zdaniem praca z omawianym programem jest łatwa, czy sprawia im jakieś trudności? Czy przygotowane zadania i materiały będą w stanie zainteresować uczniów i czy przyczynią się do uatrakcyjnienia zajęć oraz zwiększenia efektywności procesu nauczania?

Podsumowanie spotkania czwartego

Ostatnie minuty spotkania trzeba wykorzystać na podsumowanie. Warto pytać nauczycieli o ich komentarze, o to, jak im się pracowało, czego nowego się dowiedzieli, co będą chcieli wykorzystać w dalszej pracy w przedszkolu i w szkole. Ważne jest pytanie o to, czy ćwiczenia z dwóch ostatnich spotkań przekonały nauczycieli do stosowania technologii informacyjnych w miejscach pracy. W celu pozyskania informacji zwrotnych od nauczycieli poleca się zastosowanie **ankiety**¹², oceniającej spotkanie i pracę trenera.

---

¹² Ankieta znajduje się w załączniku nr 10.

Spotkanie 5 (8 godzin)
Przeciwdziałanie dyskryminacji
zawodowej

Na początku należy przypomnieć temat poprzedniego warsztatu i ćwiczeń, jakie nauczyciele wykonywali. Trzeba podać temat tego spotkania (zagadnienie dyskryminacji zawodowej nauczycieli) i jego cele (wyposażenie nauczycieli w wiedzę, jak przeciwdziałać dyskryminacji, jak zwalczać stereotypy do niej prowadzące).

Na początku warto porozmawiać z nauczycielami na temat dyskryminacji w ogóle, form ujawniania się dyskryminacji w zawodzie nauczyciela, w szkołach i przedszkolach. Należy poprosić nauczycieli o rozważenie **przyczyn** takiej dyskryminacji i zapytać, **co zrobić**, aby zlikwidować formy dyskryminacji zawodowej. Trzeba zwrócić szczególną uwagę na dyskryminację ze względu na płeć. Trener uzupełnia wiedzę nauczycieli. Dyskusja na ten temat powinna trwać około 20 minut.

Ćwiczenie 25: Jak to jest... być osobą dyskryminowaną?

Czas ćwiczenia: ok. 40 minut.

Potrzebne materiały: kolorowe karteczki z przydzieloną rolą dla uczestników załącznik nr 8).

Cele ćwiczenia:

- poznanie funkcjonujących w obiegu stereotypów,
- zrozumienie, jak mogą się czuć ofiary stereotypów,
- wdrażanie do takiej pracy w przedszkolu czy szkole, która będzie pozbawiona jakichkolwiek elementów dyskryminujących drugiego człowieka.

Przebieg ćwiczenia:

Trener tłumaczy, że **między uczestników zostaną rozdzielone role**. Ćwiczenie wymaga przydzielenia pięciu ról, więc dwóch uczestników otrzyma takie same role. Uczestnicy otrzymają swoje role na karteczkach, które wylosują. **Zadaniem nauczycieli będzie wczuć się w sytuację wylosowanej osoby:** zastanowić się, jak dana osoba może się czuć w danym miejscu pracy,

jak może być dyskryminowana, jakie przejawy dyskryminacji mogą ją spotykać.

Kolejny etap ćwiczenia to odgrywanie przez nauczycieli ról – dany nauczyciel mówi, jak się czuje jako wylosowana osoba i z jaką dyskryminacją ma do czynienia. Pozostali uczestnicy odgadują, **o jaką rolę może chodzić, kogo dana osoba odgrywa**. Trener, po rozdaniu karteczek, sprawdza role wylosowane przez uczestników, doradza im w razie wątpliwości.

Następnie odbywa się dyskusja, **jak walczyć z przejawami dyskryminacji, które zostały wspomniane przez nauczycieli w czasie ćwiczenia**.

Role do wylosowania:

- kobieta,
- osoba wyznająca inną religię niż katolicka,
- młody nauczyciel rozpoczynający pracę,
- starszy nauczyciel, tuż przed emeryturą,
- mężczyzna.

Na koniec należy poprosić nauczycieli o uwagi i refleksje.

- Jak czuli się w obsadzanych rolach?
- Czy ćwiczenie pomogło im zrozumieć, jak czują się osoby dyskryminowane?
- Czy ćwiczenie uświadomiło im konieczność walki z dyskryminacją?

Na początku spotkania z pewnością padło stwierdzenie, że jedna z ważniejszych przyczyn dyskryminacji to funkcjonowanie i utrwalanie stereotypów. Kolejne ćwiczenie będzie odnosiło się do tematu **dyskryminacji ze względu na płeć (która jest bardzo częstą formą dyskryminacji w zawodzie nauczyciela)**, a także do stereotypów płciowych, zawartych w znanych bajkach dla dzieci.

Ćwiczenie 26: Interpretujemy i tworzymy bajki dla dzieci¹³

Czas ćwiczenia: ok. 55 minut.

Potrzebne materiały: kartony, kredki, kartki papieru, długopisy lub mazaki.

Cele ćwiczenia:

- zrozumienie działania stereotypów płciowych,
- uświadomienie sobie, skąd biorą się takie stereotypy i jakie mogą być źródła dyskryminacji,
- pobudzanie myślenia twórczego nauczycieli,
- uświadomienie sobie przez nauczycieli konieczności walki ze stereotypami i dyskryminacją innych ze względu na płeć.

Przebieg ćwiczenia:

Trener prosi uczestników, aby przypomnieli sobie bajki, które czytali (bądź których słuchali) w dzieciństwie. Uczestnicy mają za zadanie wymienić kilka/kilkanaście tytułów. Następnie trener dzieli uczestników na dwie grupy. Zadaniem każdej z grup jest rozważyć i opisać, jaki **wizerunek kobiet i mężczyzn** wynikał z kilku wybranych przez nich bajek.

- Jakie cechy kobiet i mężczyzn zostały pokazane w bajkach?
- Jak kobiecość i męskość były pojmowane w bajkach?
- Jakie są zajęcia kobiet, a jakie mężczyzn w bajkach?

Grupy przedstawiają swoje pomysły i odbywa się dyskusja na ten temat. Kolejnym zadaniem grup jest **stworzenie dwóch rysunków – obrazu kobiety i mężczyzny, wynikającego z najbardziej znanych bajek**. Grupy prezentują i omawiają swoje rysunki. Można spytać, czy uczestnicy znają jakieś bajki, w których występuje zupełnie inny obraz kobiety i mężczyzny.

---

¹³ Ćwiczenie inspirowane ćwiczeniem autorstwa Bębniak B. i Jonczy-Adamskiej M., znajdującym się w publikacji *Propozycje ćwiczeń do wykorzystania podczas zajęć z zakresu przeciwdziałania dyskryminacji ze względu na płeć*, [w:] Majewska E., Rutkowska E., *Równa szkoła – edukacja wolna od dyskryminacji*, Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej, Gliwice 2008.

W następnym etapie ćwiczenia trener dzieli uczestników na trzy grupy (na przykład dwie grupy 3-osobowe i jedną 4-osobową). Grupy otrzymują kartki papieru i przybory do pisania. Zadanie dla grup to **stworzenie krótkiej bajki dla dzieci - takiej bajki, która nie będzie odwoływała się do stereotypów związanych z płcią**, a wręcz przeciwnie, będzie stanowiła zaprzeczenie tych stereotypów. Przedstawiciele grup odczytują swoje bajki, uczestnicy i trener mogą komentować przedstawiane propozycje. Bajki należy oceniać pod kątem tego, czy:

- będą ciekawe dla dzieci,
- nie zawierają stereotypów związanych z płcią,
- zawierają elementy będące zaprzeczeniem tych stereotypów,
- dzieci skorzystają z wysłuchania/przeczytania takiej bajki.

Na koniec uczestnicy dzielą się refleksjami i uwagami. Ćwiczenie będzie się odnosiło do dyskryminacji w szkole lub przedszkolu ze względu na płeć i ze względu na wiek.

Ćwiczenie 27: „Co możemy dać sobie nawzajem?”¹⁴

Czas ćwiczenia: ok. 35 minut.

Potrzebne materiały: kartki papieru, długopisy lub flamastry.

Cele ćwiczenia:

- przeciwdziałanie dyskryminacji ze względu na wiek,
- przeciwdziałanie dyskryminacji ze względu na płeć,
- zwiększanie tolerancji i otwartości na różnice,
- uświadomienie sobie przez nauczycieli korzyści płynących z istnienia różnic między pracownikami.

---

¹⁴ Ćwiczenie inspirowane publikacjami Bednarskiej M.: *Feminizacja zawodu nauczyciela*, http://www.eid.edu.pl/archiwum/2009,261/luty,274/temat,281/feminizacja_zawodu,2148.html [data dostępu: 08.11.2010] oraz *Feminizacja zawodu nauczyciela – część druga*, http://www.eid.edu.pl/archiwum/2009,261/marzec,278/nasze_sprawy,297/feminizacja_zawodu_nauczyciela_-_czesc_druga,2182.html [data dostępu: 08.11.2010].

Przebieg ćwiczenia:

Trener rozmawia z uczestnikami na temat zjawiska feminizacji, które dotyczy zawodu nauczyciela (i w przedszkolach, i w szkołach). Odbywa się dyskusja na temat tego, jak można walczyć z feminizacją zawodu. **Trener prosi, aby uczestnicy zastanowili się, co mężczyźni-nauczyciele i kobiety-nauczycielki zawdzięczają sobie nawzajem w szkołach i przedszkolach.** Dlaczego ważne jest dążenie do wyrównania proporcji płci nauczycieli? Zadaniem uczestników jest odpowiedzieć na to pytanie – uczestnicy pracują w dwóch grupach (po 5 osób), spisują swoje uzasadnienia i prezentują je pozostałym nauczycielom oraz trenerowi.

Kolejnym zadaniem uczestników jest zastanowienie się i spisanie (w dwóch grupach), w **czym starsi i młodszy nauczyciele mogą pomagać sobie nawzajem.** Grupy przedstawiają swoje pomysły. Na koniec trener prosi uczestników o uwagi.

Ćwiczenie 28: Podział zawodów – prawdziwy czy sztuczny?¹⁵

Czas ćwiczenia: ok. 30 minut.

Potrzebne materiały: karty ćwiczeń dla uczestników (załącznik nr 9), długopisy lub mazaki.

Cele ćwiczenia:

- uświadomienie sobie przez nauczycieli stereotypów dotyczących wykonywania przez kobiety i mężczyzn różnych zawodów,
- obalanie powyższych stereotypów.

Przebieg ćwiczenia:

Trener dzieli uczestników na dwie grupy. Zadaniem grup jest wpisać w tabelkę (znajdującą się w karcie ćwiczeń dla uczestników), jakie **zawody „stereotypowo” są przeznaczone dla kobiet, a jakie dla mężczyzn.** Uczestnicy dokonują prezentacji wymienionych przez siebie zawodów.

---

¹⁵ Ćwiczenie zainspirowane przez ćwiczenie zawarte w publikacji Jonczy-Adamskiej M., op.cit.

Następnie nauczyciele poddają analizie każdy wspomniany zawód i rozważają, czy wykonywanie zawodów „przeznaczonych” dla kobiet mogłoby stać się udziałem mężczyzn i odwrotnie – czy wykonywanie zawodów „przeznaczonych” dla mężczyzn mogłoby stać się udziałem kobiet.

- Czy istnieją zawody „przeznaczone” tylko dla jednej wybranej płci, czy podział ten jest nieprzekraczalny?
- Co można zrobić, aby przeciwdziałać podobnym podziałom?

W tym ćwiczeniu powinien pojawić się problem zawodu nauczyciela – jako zawodu typowo kobiecego. Na koniec trener prosi uczestników o uwagi i refleksje.

Ćwiczenie 29: Różnice a stereotypy

Czas ćwiczenia: ok. 30 minut.

Potrzebne materiały: kartony, kredki, flamastry, tablica.

Cele ćwiczenia:

- walka z utrwalaniem stereotypów na temat płci,
- zdobycie wiedzy na temat różnic między płciami,
- wdrażanie do takiej pracy w zawodzie, która będzie pozbawiona elementów dyskryminacji drugiego człowieka ze względu na płeć.

Przebieg ćwiczenia:

Trener dzieli uczestników na dwie grupy. Zadaniem grup jest przedstawić na **rysunku stereotypowy obraz kobiety oraz mężczyzny**. W trakcie prezentacji rysunku danej grupy druga grupa wymienia **stereotypy, jakie wynikają z przedstawianego rysunku**.

Następnie wszyscy uczestnicy zastanawiają się, jakie istnieją – faktycznie – **różnice między kobietami a mężczyznami, dotyczące działania, spostrzeżenia czy myślenia**. Nauczyciele wypisują (pod okiem trenera) te różnice na tablicy. Trener uzupełnia wiedzę nauczycieli i pyta, co daje wiedza na temat różnic między płciami? Na koniec nauczyciele dzielą się uwagami.

Podsumowanie spotkań warsztatowych

To spotkanie jest ostatnim spotkaniem z cyklu warsztatów dla nauczycieli i opiekunów praktyk, należy więc **dokonać podsumowania nie tylko spotkania (poświęconego dyskryminacji), ale także całego warsztatu (ok. 15 minut)**. Warto zapytać, jak nauczyciele czują się po odbyciu warsztatu, co dał im warsztat, co będą mogli wykorzystać w dalszej pracy. Należy też spytać, czy nauczyciele, po odbyciu warsztatu, czują się przygotowani do współpracy z praktykantami uczestniczącymi w praktykach pedagogicznych. Można dopytać, które spotkania czy ćwiczenia były dla nauczycieli najcenniejsze i dlaczego, a także jak uczestnicy oceniają atmosferę panującą na warsztatach.

Trener powinien także odnieść się do celów warsztatu i stopnia ich realizacji. Jego zadaniem jest również udzielenie uczestnikom informacji, jak mogą pracować nad sobą, jak planować samokształcenie. Trener poleca także źródła **literaturowe czy internetowe** (znajdujące się w bibliografii), aby nauczyciele mogli rozwijać swoją wiedzę na temat poruszanych zagadnień.

W celu pozyskania informacji zwrotnych od nauczycieli poleca się zastosowanie **ankiety**¹⁶, oceniającej warsztaty i pracę trenera. Ankiety te (na ich wypełnienie można poświęcić ostatnie 10 minut spotkania) mogą posłużyć trenerowi do rozwoju zawodowego. Na koniec trener zbiera ankiety od uczestników, dziękuje im za udział w warsztatach i żegna nauczycieli, życząc im dalszej owocnej pracy w szkołach i przedszkolach.

---

¹⁶ Ankieta znajduje się w załączniku nr 11.

Bibliografia

---

1. Bednarska M., *Feminizacja zawodu* [w:] „Edukacja i dialog” 2009, nr 2.
2. Bojarska K., *Psychologiczne i społeczne uwarunkowania stereotypów, uprzedzeń i dyskryminacji* [w:] *Przeciwdziałaj dyskryminacji. Jak zorganizować wydarzenie antydyskryminacyjne. Podręcznik działań w społecznościach lokalnych*, Stowarzyszenie Lambda Warszawa i Stowarzyszenie Otwarte Forum, Warszawa 2009.
3. Dominiczak A., Wóycicka J., *Edukacja* [w:] *Kobiety w Polsce 2003. Raport Centrum Praw Kobiet*, Warszawa 2003.
4. Grzegorzewska M.K., *Stres w zawodzie nauczyciela: specyfika, uwarunkowania i następstwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2006.
5. Jachimska M., *Scenariusze lekcji wychowawczych według programu autorskiego „Życ skuteczniej”*, Oficyna Wydawnicza UNUS, Warszawa 1997.
6. Kropiwnicki J., *Szkoła a wypalenie zawodowe: praca zbiorowa*, Wydawnictwo Nauczycielskie, Kraków 1999.
7. Levine T., Kase L., Vitale J., *The successful coach insider secrets to becoming a top coach*, John Wiley & Sons, New Jersey 2006.
8. Lowen A., *Duchowość ciała: jak uleczyć ciało i duszę*, Jacek Santorski & Co Agencja Wydawnicza, Warszawa 2006.
9. Lowen A., *Miłość, seks i serce*, Wydawnictwo Pusty Obłok, Warszawa 1990.
10. Lowen A., *Wstęp do bioenergetyki: energia, język ciała, terapia*, Jacek Santorski & Co Agencja Wydawnicza, Warszawa 1992.
11. Majewska E., Rutkowska E., *Równa szkoła – edukacja wolna od dyskryminacji*, Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej, Gliwice 2008.
12. Perry R., *Teoria i praktyka: proces stawania się nauczycielem*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2000.
13. Pilch J., *Leksykon zabytków architektury Górnego Śląska*, Wydawnictwo Arkady, Warszawa 2008.

14. Rosenberg M.J., Holcombe D.M., Larson J., *Beyond e-learning: approaches and technologies to enhance organizational knowledge, learning, and performance*, Pfeiffer 2006.
15. Smak E., *Nauczyciel wczesnej edukacji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2009.
16. Sysło M.M., *Technologia informacyjna a edukacja medialna – materiały V Konferencji „Media w Kulturze, Nauce i Oświacie”*, Tarnów–Krynica, 1997.
17. Taraszkiewicz M., *Jak uczyć lepiej? Czyli refleksyjny praktyk w działaniu*, Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, Warszawa 2000.
18. Thore S., *Podręcznik coachingu. Podręcznik szkolenia, niezbędnik dla instruktorów*, Dom Wydawniczy REBIS, Poznań 2007.
19. Tucholska S., *Wypalenie zawodowe u nauczycieli: psychologiczna analiza zjawiska i jego osobowościowych uwarunkowań*, Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 2003.
20. Zajączkowska M.J., *Perspektywa równości płci w edukacji i wychowaniu* [w:] Denek K., Koszycz T., Wiesner W. (red.), *Edukacja jutra*, Wrocławskie Towarzystwo Naukowe, Wrocław 2008.

Źródła internetowe

1. Bednarska M., *Feminizacja zawodu nauczyciela*, www.eid.edu.pl/archiwum/2009,261/luty,274/temat,281/feminizacja_zawodu,2148.html
2. Bednarska M., *Feminizacja zawodu nauczyciela – część druga*, www.eid.edu.pl/archiwum/2009,261/marzec,278/nasze_sprawy,297/feminizacja_zawodu_nauczyciela_-_czesc_druga,2182.html

3. Bijak E., *Syndrom wypalenia zawodowego u nauczycieli*,
www.sp2siewierz.netserwer.pl/publikacje/wypalenie.html
4. Dymecka J., *Twardy jak stal – stereotypy, role i ideały męskości*,
www.psychologia.net.pl/artukul.php?level=402
5. Uniwersytet Śląski, www.kandydat.us.edu.pl/studia-podyplomowe-kwalifikacyjne-terapia-pedagogiczna-i-rewalidacja-dziecka-ze-specjalnymi-potrzeba
6. English Language Centre, www.elc.us.edu.pl/
7. Zamek Sielecki, www.zameksielecki.pl/
8. Program Comenius, www.comenius.org.pl/
9. Górnos Śląskie Dziedzictwo – zamki i pałace, www.gornoslaskie-dziedzictwo.com/index.php?action=zamki
10. Muzeum w Bielsko-Białej, www.muzeum.bielsko.pl/www/index.php
Zabytki Górnego Śląska,
www.mmsilesia.pl/2427/2008/7/26/najciekawsze-zabytki-gornego-slaska-na-weekend?districtChanged=true
11. Muzeum w Sosnowcu, www.muzeum.org.pl/
12. Informator gospodarczy Województwa Śląskiego, www.gospodarka.silesia-region.pl/pl/tur10.php
13. Serwis krajoznawczy o Górnym Śląsku, www.gornyslask.net.pl/
14. Serwis o Górnym Śląsku, www.szkoła.interklasa.pl/f040/Index.htm

Załączniki

Załącznik nr 1 do ćwiczenia 5 – „Obalamy stereotypy”

Karta ćwiczeń dla uczestników

Student na praktykach – stereotypy			
Jak zachowuje się student na praktykach?	Jak dużo pracy wkłada student w odbywanie praktyk?	Jak student stosuje się do poleceń nauczycieli?	Jak student przygotowuje się do przeprowadzania zajęć z młodzieżą/dziećmi?

Załącznik nr 2 do ćwiczenia 6 – „Jak należy oceniać studenta-praktykanta?”

Przypadek pierwszy – student w przedszkolu

Marcin odbywał praktykę w przedszkolu. Na praktykach zapoznał się z programem pracy z dziećmi, przeczytał go uważnie, zadał wiele pytań odnośnie tego programu. Wszystkie swoje zajęcia konsultował z nauczycielami przedszkola, przedstawiał dokładne plany zajęć. W zajęciach z dziećmi uczestniczył bardzo chętnie, starał się włączać wszystkie dzieci w przygotowane przez siebie zabawy. Przygotowując się do zabaw, korzystał z uwag nauczycieli, czytał i analizował wiele ciekawych scenariuszy, odpowiednio je modyfikował. Dzieci bardzo go polubiły, uwielbiały się z nim bawić i nie odstępowały go na krok, tak się działo szczególnie w przypadku chłopców. Marcin przygotował bardzo wiele różnych zabaw, w tym ruchowych i muzycznych, układał dla dzieci piosenki, wiersze, zorganizował dla nich wycieczkę do Warszawy do Centrum Nauki „Kopernik”. Układał dla dzieci konkursy i gry z wykorzystaniem podstaw języka angielskiego. Bardzo się angażował w problemy dzieci, prowadził dziennik obserwacji, wielokrotnie uczestniczył w konsultacjach z rodzicami dzieci. Widać było, że zabawa z dziećmi sprawia mu przyjemność. Marcin opuścił dwie godziny z umówionych godzin pracy, ale poinformował o tym wcześniej, uzyskał zgodę nauczyciela i odpracował te godziny w czasie wyjścia do kina z dziećmi z zerówki (na film: „Ryś i spółka”). Marcin przeprowadził też jedne dodatkowe zajęcia, zastępując chorego nauczyciela przedszkola, który bardzo źle się poczuł. Marcin bardzo chciałby pracować w przedszkolu po ukończeniu studiów.

Przypadek drugi – student w szkole

Joasia jest studentką historii, odbywała praktykę w gimnazjum. Zapoznała się z programem zajęć i dokumentami szkoły, jednakże po pytaniach nauczyciela-opiekuna praktyk okazało się, że uczyniła to tylko pobieżnie. Joasia nie przeprowadziła wszystkich lekcji, do których przeprowadzenia się zobowiązała, opuściła siedem godzin lekcyjnych, nie poinformowała nauczyciela, co się z nią dzieje, nie odbierała telefonu. Później przeproszała, mówiąc, że zasnęła (mimo tego, że lekcje odbywały się także po południu). Nie odpracowała opuszczonych godzin, tłumacząc się brakiem czasu i koniecznością zebrania zaliczeń na studiach. Ostatniego dnia praktyk nie przyszła w ogóle do szkoły. Przed lekcjami nie przedstawiała nauczycielowi konspektów, tłumacząc to tym, że cały plan ma w głowie. Lekcje przeprowadzała nieudolnie, na każdej lekcji zdarzało się wiele momentów, gdy nie wiedziała, co powiedzieć, nie potrafiła zapanować nad klasą, nie nawiązywała kontaktu z młodzieżą. Wyznała kiedyś, że szkoła zupełnie jej nie interesuje, a praca w gimnazjum to koszmar. Dawała do zrozumienia dzieciom, że są nieinteligentne, niezdolne, niczego nie potrafią. Przy sprawdzaniu prac domowych popełniła wiele błędów. Na lekcji również przydarzały się jej błędy rzeczowe, które nauczyciel musiał skorygować. Notorycznie się spóźniała. Raz przyszła do szkoły w bardzo krótkiej sukience. Na uwagę nauczyciela, że może to strój nieodpowiedni do szkoły, że może rozpraszać młodzież, odpowiedziała, iż „zmieniły się czasy i ona nie będzie chodziła w spodniach”. Joasia nie stawiała się na żadnym dyżurze na przerwie, o które prosił nauczyciel.

Załącznik nr 3 do ćwiczenia 8 – „Jak sprawdzić, czy grozi nam wypalenie zawodowe?”

Karta ćwiczeń dla uczestników

Odpowiedz na pytania, które usłyszysz – zaznacz charakteryzującą cię odpowiedź – TAK lub NIE.

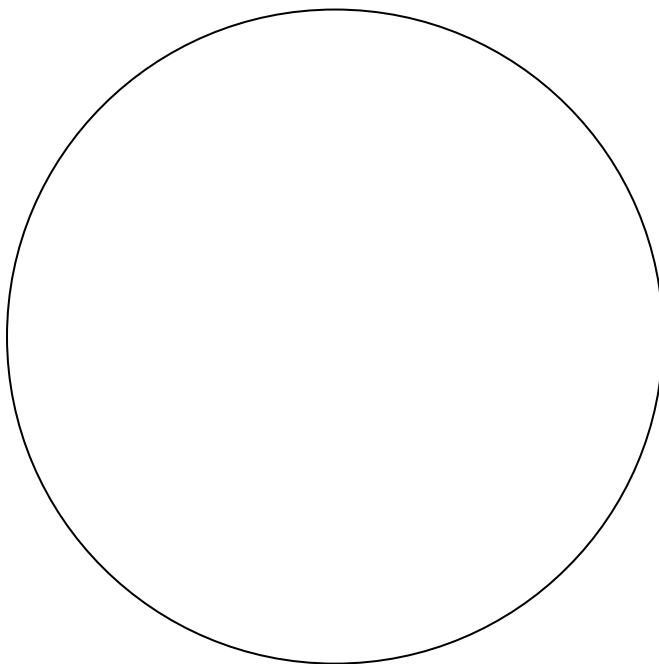
Arkusze odpowiedzi:

1. TAK	NIE
2. TAK	NIE
3. TAK	NIE
4. TAK	NIE
5. TAK	NIE
6. TAK	NIE
7. TAK	NIE
8. TAK	NIE
9. TAK	NIE
10. TAK	NIE
11. TAK	NIE
12. TAK	NIE
13. TAK	NIE
14. TAK	NIE
15. TAK	NIE
16. TAK	NIE
17. TAK	NIE
18. TAK	NIE
19. TAK	NIE
20. TAK	NIE

Suma odpowiedzi TAK:

Załącznik nr 4 do ćwiczenia 9 – „Ile czasu poświęcam na pracę?”

Karta ćwiczeń dla uczestników

Załącznik nr 5 do ćwiczenia 11 – Osobisty plan rozwoju zawodowego

Przykładowy plan **osobistego** rozwoju nauczyciela pracującego w szkole¹⁷.

Cel do osiągnięcia	Konkretne działania	Czas trwania działań
Wiedza na temat tego, jak udzielać pomocy psychologicznej dzieciom, które jej najbardziej potrzebują	Odbycie studiów podyplomowych w Katowicach. Kierunek studiów: Terapia pedagogiczna i rewalidacja dziecka ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi ¹⁸ .	3 semestry, od 15 lutego 2011 roku
Poszerzenie wiedzy na temat metod pracy w zawodzie nauczycielskim	Zapoznanie się z literaturą dotyczącą tego tematu, a konkretnie z dziełami: <ul style="list-style-type: none"> • Krzyżewska J., <i>Aktywizujące metody i techniki w edukacji wczesnoszkolnej – część 1</i>, Agencja Usługowa Omega, Suwałki 1998. • Krzyżewska J., <i>Aktywizujące metody i techniki w edukacji – część 2</i>, Agencja Usługowa Omega, Suwałki 2000. 	Styczeń 2011 – marzec 2011

¹⁷ Stworzony na podstawie planów rozwoju zawodowego nauczycieli stażystów, kontraktowych i mianowanych pracujących w szkołach.

¹⁸ Na podstawie strony internetowej Uniwersytetu Śląskiego: <http://kandydat.us.edu.pl/studia-podyplomowe-kwalifikacyjne-terapia-pedagogiczna-i-rewalidacja-dziecka-ze-specjalnymi-potrzeba> [data dostępu: 09.11.2010].

	<ul style="list-style-type: none"> • Okoń W., <i>Nowy słownik pedagogiczny</i>, Wydawnictwo Żak, Warszawa 1998. • Strykowski W., Strykowska J., Pielachowski J., <i>Kompetencje nauczyciela szkoły współczesnej</i>, Wydawnictwo eMPi², Poznań 2003. • Buehl D., <i>Strategie aktywnego nauczania czyli: Jak efektywnie nauczać i skutecznie się uczyć</i>, Wydawnictwo Edukacyjne, Kraków 2004. 	
Znajomość zasad wykorzystania technologii informacyjnych w pracy w szkole.	Uczestnictwo w szkoleniu organizowanym w szkole, poświęconym tablicy interaktywnej, prezentacjom multimedialnym i telekonferencjom.	Początek maja 2011
Pogłębienie znajomości języka angielskiego.	Kurs języka angielskiego na poziomie Intermediate w English Language Centre w Katowicach ¹⁹ .	Od października 2011 (2 razy w tygodniu po lekcjach)
Pogłębienie wiadomości na temat zagrożeń społecznych.	Obejrzenie filmu poświęconego problemowi narkotyków: <i>Requiem dla snu</i> Darrena Aronofsky'ego. Zaplanowanie obejrzenia filmu razem z młodzieżą.	Luty 2011

¹⁹ Na podstawie strony internetowej English Language Centre: <http://www.elc.us.edu.pl/> [data dostępu: 09.11.2010].

Pogłębienie wiedzy naukowej o świecie.	Wycieczka do Warszawy do Centrum Nauki <i>Kopernik</i> .	Pierwsza sobota września 2011
Pogłębienie wiedzy historycznej o regionie.	Odwiedzenie Zamku Sieleckiego ²⁰ (Sosnowieckiego Centrum Sztuki), zapoznanie się z wystawami plastycznymi oraz historycznymi.	Czerwiec 2011
Nawiązanie współpracy międzynarodowej z innymi szkołami.	Uczestnictwo w telekonferencji ze szkołą z Wielkiej Brytanii w ramach programu Socrates Comenius ²¹ .	Kwiecień 2011
Rozszerzenie wiedzy o awansie zawodowym.	Przeglądanie stron internetowych, takich jak: www.awans-zawodowy.org www.awans.oswiata.org.pl www.serwis-oswiatowy.pl www.awans-zawodowy.org www.awans.net www.edukadry.pl/AwansNauczyciela	Cały rok 2011

²⁰ Na podstawie strony internetowej: <http://www.zameksielecki.pl/> [data dostępu: 09.11.2010].

²¹ Na podstawie strony internetowej: <http://comenius.org.pl/> [data dostępu: 09.11.2010].

Załącznik nr 6 do ćwiczenia 15 – Krótki test dla nauczycieli

Opowiedz na poniższe pytania, wpisując w odpowiedzi TAK lub NIE.

1. Czy posiadasz komputer w miejscu pracy?
2. Czy używasz go w trakcie pracy?
3. Czy podczas zajęć prowadzonych przez Ciebie dzieci/młodzież korzystają/korzysta z komputera?
4. Czy wykorzystujesz w trakcie swoich zajęć prezentacje multimedialne?
5. Czy przygotowując się do pracy, korzystasz z edytorów tekstu?
6. Czy przy pomocy komputera i Internetu szukasz dla siebie ciekawych szkoleń i warsztatów, w których warto uczestniczyć?
7. Czy korzystasz z tablicy interaktywnej?
8. Czy pracujesz z rzutnikiem multimedialnym?
9. Czy korzystasz czynnie z dziennika internetowego?
10. Czy komunikujesz się z innymi ludźmi za pomocą Internetu?
11. Czy korzystasz z baz danych bibliotek, znajdujących się w Internecie?
12. Czy pracujesz ze słownikami multimedialnymi?
13. Czy wykorzystujesz na swoich zajęciach filmy edukacyjne?
14. Czy gromadzisz na komputerze informacje potrzebne do przeprowadzenia zajęć/lekcji w szkole czy przedszkolu?
15. Czy zdajesz sobie sprawę z zagrożeń związanych z użytkowaniem komputera przez dzieci/młodzież?
16. Czy wiesz, czym jest nauczanie zdalne?
17. Czy korzystasz z planów wynikowych, przygotowanych przez wydawnictwa i zamieszczonych na stronach internetowych wydawnictw?
18. Czy znasz stronę Ministerstwa Edukacji Narodowej?
19. Czy uczestniczyłeś/aś kiedykolwiek w wideokonferencji?
20. Czy korzystasz ze scenariuszy lekcji/zajęć, zamieszczanych przez innych nauczycieli na portalach edukacyjnych w Internecie?

Załącznik nr 7 do ćwiczenia 19 – Analiza SWOT nauczania zdalnego

Karta ćwiczeń dla uczestników

NAUCZANIE ZDALNE	
Mocne strony	Słabe strony
Szanse	Zagrożenia

Załącznik nr 8 do ćwiczenia 25 – „Jak to jest... być osobą dyskryminowaną?”

Karteczki z rolami dla uczestników

KOBIETA

MŁODY NAUCZYCIEL
ROZPOCZYNAJĄCY PRACĘ

OSOBA WYZNAJĄCA INNĄ RELIGIĘ
NIŻ KATOLICKA

STARSZY NAUCZYCIEL, TUŻ PRZED
EMERYTURĄ

MĘŻCZYZNA

Załącznik nr 9 do ćwiczenia 28 – „Podział zawodów – prawdziwy czy sztuczny?”

Karta ćwiczeń dla uczestników

ZAWODY	
Przeznaczone dla kobiet	Przeznaczone dla mężczyzn

4. Czy Twoim zdaniem odbyte warsztaty pomogą Ci w dalszej pracy w zawodzie nauczyciela?

5. Czy Twoim zdaniem odbyte warsztaty pomogą Ci we współpracy z praktykantami?

6. Jak oceniasz sposób formułowania przez trenera instrukcji do ćwiczeń? Czy instrukcja była zawsze zrozumiała? Czy trener klarownie wyjaśniał ćwiczenia i ich cele? Czy trener dokonywał podsumowania ćwiczeń?

7. Czy chciałbyś/chciałabyś uczestniczyć w innych warsztatach prowadzonych przez tego trenera i dlaczego?

8. Co byś zmienił/zmieniła w odbytym przez siebie spotkaniu?

9. Jak oceniasz atmosferę panującą na spotkaniu?

4. Czy Twoim zdaniem odbyte warsztaty pomogą Ci w dalszej pracy w zawodzie nauczyciela?

5. Czy Twoim zdaniem odbyte warsztaty pomogą Ci we współpracy z praktykantami?

6. Jak oceniasz sposób formułowania przez trenera instrukcji do ćwiczeń? Czy instrukcja była zawsze zrozumiała? Czy trener klarownie wyjaśniał ćwiczenia i ich cele? Czy trener dokonywał podsumowania ćwiczeń i spotkań?

7. Czy chciałbyś/chciałabyś uczestniczyć w innych warsztatach prowadzonych przez tego trenera i dlaczego?

8. Co byś zmienił/zmieniła w odbytych przez siebie warsztatach?

9. Jak oceniasz atmosferę panującą na spotkaniach?

Człowiek – najlepsza inwestycja

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

**MATERIAŁY WSPÓŁFINANSOWANE ZE ŚRODKÓW UNII EUROPEJSKIEJ W RAMACH
EUROPEJSKIEGO FUNDUSZU SPOŁECZNEGO**